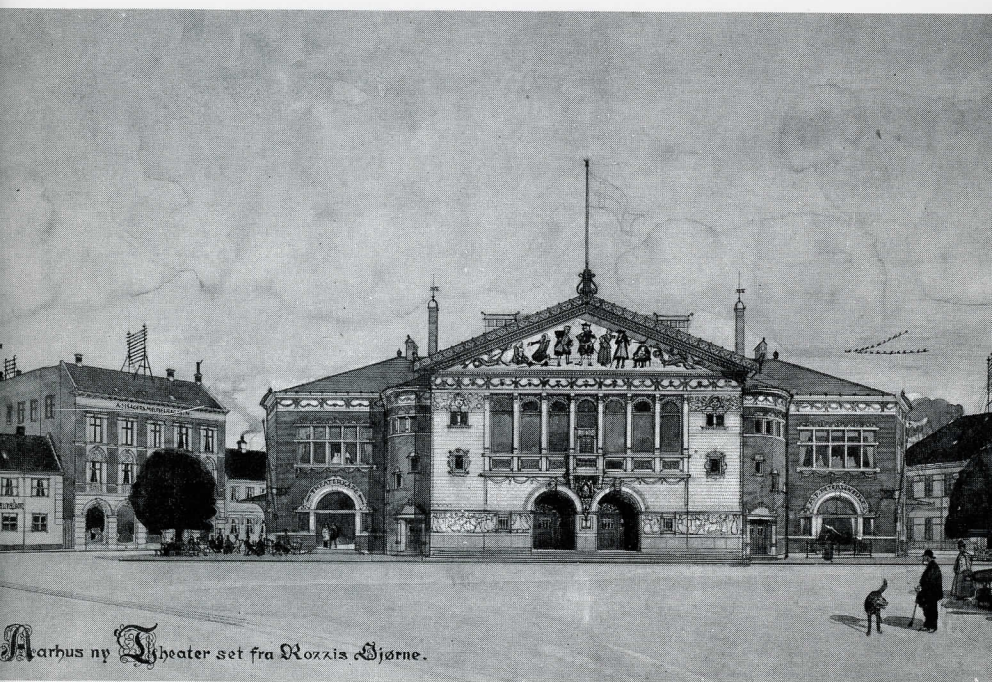

Aarhus ny Theater set fra Røzzis Bjarne.

AARHUS TEATER

AARHUS TEATER

Sæson 1969-70

Teaterchef: Edvin Tiemroth

Marc Chagall Violinisten

JOSEPH STEIN OG JERRY BOCK
SPILLEMAND PÅ EN TAGRYG

Premiere den 1. maj 1970

Scholem Alejchem

– EN JØDISK MARK TWAIN –

Med en hjemmelavet variation af en ofte fortalt anekdote kan man sige, at det er svært at afgøre, hvorvidt det er Scholem Alejchem, der er den jødiske Mark Twain, eller det er Mark Twain, der er den amerikanske Scholem Alejchem. De er begge to morsomme. Men de har, naturligt nok, hver sit felt.

Hovedforskellen imellem dem er nærmest den, at Mark Twain skildrer pudsig folk og løjerlige tildragelser, medens Scholem Alejchem aflurer triste momenter deres forsonende elementer, og, når han er bedst, betragter tragedien i komedien lys. Man har, når man selv iøvrigt har været udenfor, med undren hørt, at der i koncentrationslejrene er blevet produceret humor, vitser og anekdoter. Man har leet, ikke blot *i* sorgen, men også *ad* den.

Helt sådan forholder det sig med Scholem Alejchem. Tewje Mælkemand, hovedpersonen i den bog af samme navn, over hvilken »Spillemand på en Tagryg« er skrevet, er i grunden en tragisk figur. Hans liv er tungt, flertallet af hans oplevelser er det. Og han tager aldeles ikke let på det tunge. Men Scholem Alejchem udstyrer ham med åbent blik for det barokke i mange af tildragelserne, lader ham nyde kontrastforholdet mellem det, der er, og det, der burde være. Just med den virkning, som er kontrastens eller overraskelsens: en befriende latter. Til overflod forsyner han Tewje med evnen til at skildre sig selv og sin skæbne, også sine samtaler med Almagten, på så uvillet pudsig måde, at læseren – tilskueren, når det drejer sig om dramatiseringen – kapitulerer overfor fornemmelsen af den skalk, der har skjult sig i krogen af det tårevædede øje. Også Guareschi's Don Camillo småsnakker med sin Gud. Han får endda svar på tiltale. Men han kaster ikke bibelcitater i hovedet på Gud. Tewje, der er lige så from en jøde, som Don Camillo er en from katolik, erkender, at Gud er retfær-

Fortsættes side 7

Fortsat fra side 3

dig. Det *må* han jo være, når det er ham, der er Gud. Men *forstå* retfærdigheden, billige dens måde at ytre sig på, dét kan Tewje ikke. I virkeligheden får Gud læst og påskrevet.

Scholem Alejchem var en stor begavelse. Hans modersmål var russisk, hans nationalfølelse var russerens. Lad det være helt klart, at russere elsker den russiske jord og alt, hvad der er russisk lige så højt, som danskere elsker den danske jord og alt, hvad der er dansk. Det har Scholem Alejchem også gjort. Foruden det russiske beherskede han imidlertid både hebraisk og den for Østeuropas jøder så dominerende folkelige blandingsdialekt, der kaldes jiddisch. Som ting og tider formede sig, blev det dette tysk-hebraisk-slaviske folkesprog, han fortrinsvis benyttede sig af, og med hvilket han virkede så stærkt på jødiske lattermuskler. Men hans samlede produktion er oversat til russisk. Det gælder dramaer, romaner, noveller, satirer og hvad dette rige forfatterskab iøvrigt spænder over. Det fortjener at bemærkes, at Sovjetrusland har taget Scholem Alejchem til sin brede barm. Han døde så tilpas tidligt, året før sovjet-systemets gennembrud i Rusland, at han slet ikke fik chance for at tage parti mod dette system. Med det resultat, at de russiske myndigheder tegner sig for nationaludgaver af Scholem Alejchems værker, lader hans bøger indgå som obligatoriske led i undervisningen og ved passende lejligheder endog udsender frimærker med hans billede.

Scholem Alejchem kom til København ved krigsudbruddet i 1914. Han var på den tid på rejse i Tyskland og søgte som så mange andre, der var uønskede i Tyskland, og som under de givne forhold ikke kunne komme hjem til Rusland, foreløbigt fristed i Danmark. Hans vej gik relativt snart videre til U. S. A., hvor han døde i 1916 (ikke, som af mange formødet, i København). Under opholdet her i byen hørte man ham ved en enkelt lejlighed holde et foredrag og læse op af sine egne værker. Den dengang kun 55-årige verdensberømt virkede forunderlig gammel og træt, hvad der for så vidt ikke var unaturligt, som der i hans eget liv havde været adskilligt af den forfølgelse af jøder, der er antydnet i Mælkemanden Tewje, og som også slår igennem i den musikalske bearbejdelse. Ærlig talt var han heller ikke morsom,

Fortsættes side 11

Fortsat fra side 7

ikke »sjov«, som man var tilbøjelig til at vente det af en humorist. For så vidt oplevede vi noget herhjemme med revyforfatteren Anton Melbye, der i sit private liv jo nærmest virkede som en blanding af Langfredag og Store Bededag. Der er nok noget om, at humorister, når de skal slappe af – og det må de jo være berettigede til i deres hjem – giver humoren en god dag og hygger sig med at være triste. For så vidt har der altså været en kløft mellem Scholem Alejchems officielle og hans private jeg. Men folk, der har kendt ham godt, ved dog, at han også i privatlivet var en omgængelig og godmodig mand, hvis tilværelse havde sin egentligste basis i et lykkeligt familieliv.

Under alle omstændigheder har han fået et eftermæle, der er »vel vundet«. Og med »Spillemand på en Tagryg« har han, den jødisk-russiske skribent, med ét slag erobret et verdenspublikum. Den verden, han skildrer i »Mælkemanden«, altså også i »Spillemand på en Tagryg«, er gået til grunde under den anden verdenskrigs rædsler. Men han selv er mere levende end nogen sinde før.

Den atmosfæriske forskel mellem det københavnsk-jødiske hyggestykke »Inden for Murene« fra 1912, og dette øst-jødiske – til musical bearbejdede – drama fra zartiden er næsten til at tage og føle på. En indgående analyse af dette forhold hører imidlertid ikke til her.

Marcus Melchior

MUSICAL-GÆSTER

»Spillemanden« har skaffet os herlige gæster til huse.

En af vore førende yngre instruktører, Leon Feder, kommer med en række fornemme forestillinger bag sig på Det kgl., Ny Scala, TV o. s. v. Der iblandt aftenens musical som han med stor succes har sat op i København og Göteborg.

Sammen med ham koreograf-medarbejderen Børge Ralov, der begyndte sin danserbane i 1918 og i en årrække stod i toppen af vor kongelige ballet. Energisk, spændstig, venlig, utrættelig leder denne *unge* dansemeister indstuderingen af de store ensemblescener

En anden *ung* mand med *mange* års erfaring svinger taktstokken. Hans Peder Åse, med tusinder af radio- og TV-udsendelser bag sig – og dertil teatermand til fingerspidserne.

»Last but not least«: selve spillemanden. en kunstner i det klassiske, en koncertviolinist af format; – en zigeuner med djævelskab og gøgler i kroppen: Wandy Tworek.

Hvilken glæde for Aarhus Teater at byde de fire velkommen.

E. V.

Fra venstre: Børge Ralov, Hans Peder Åse, Leon Feder og Wandy Tworek.

8. forestilling i sæson 1969-70

SPILLEMAND PÅ EN TAGRYG

Musical i 2 akter

efter SCHOLEM ALEJCHEM's roman

»MÆLKEMANDEN TEWJE«

Med tilladelse af Arnold Perl

Tekst: JOSEPH STEIN

Musik: JERRY BOCK

Sangtekster: SHELDON HARNICK

New York forestillingens iscenesættelse og koreografi:

JEROME ROBBINS

Oversættelse: JENS LOUIS PETERSEN

Scenografi: SVEND JOHANSEN

Koreografi: BØRGE RALOV

Musikalsk ledelse:

HANS PEDER ÅSE med AARHUS BY-ORKESTER

Iscenesættelse: LEON FEDER

PERSONERNE:

Spillemanden
 Tewje, mælkekmand .
 Golde, hans kone .
 Tzeitel }
 Hodel } deres døtre }
 Chave }
 Shprintze }
 Beilke }
 Jente, ægteskabsmæglerske
 Motel, en ung skrædder
 Schandel, hans mormor
 Perchik, en ung student
 Leiser Wolf, slagter .
 Moshe, krovært
 Rabbien
 Mendel, hans søn
 Avram, boghandler
 Jussel, hattemager
 Nahum, tigger
 Bedstemor Tzeitel
 Frume-Sarah
 Politikonstabelen
 Fjedka, en ung russer .
 Sacha, hans kammerat .
 Vladimir, ung russisk sanger .
 Rivka
 Mirala .
 Sinka
 Anja

Handlingen udspilles i Anatevka – en lille by i Rusland – i 1905.

En pause

Wandy Tworek
 Aksel Erhardtson
 Clara Østø
 Lho Jansberg
 Karen Wegener
 Birte Petersen
 Bente Groos-Petersen
 Inge Lauridsen
 Jessie Rindom
 Benny Bjerregaard
 Marie Brink
 Ole Wegener
 Børge Hilbert
 Erling Dalsborg
 Jørgen Fønss
 Lars Junggreen Have
 Ulf Stenbjørn
 Per Møller Nielsen
 Per Schjelde
 Ruth Maisie
 Dorthe Steengaard Nielsen
 Bertel Lauring
 Nis Bank-Mikkelsen
 Klaus Wegener
 Poul Erik Hansen
 Bodil Lindorff
 Ida Lefmann
 Sascha World
 Anne-Marie Kolding

Dansere:

Runar Borge – James Hughes – Daniel Retief – Norman Walthers

Scenemester:

Kai Johansen

Belysningsmester:

Carl E. Andreassen

Regi:

Frøde Sørensen

og

John Lindskov

Frisør:

Caroline Nielsen

Repetitør:

Peter Beck

Suffli:

Ingeborg Jensen

Spilletid ca. 2³/₄ time

Sange og musikalske indslag i

„SPILLEMAND PÅ EN TAGRYG“

Tradition

Jente åh Jente

Hvis jeg var en rig mand

Sabbatbøn

Livets skål

Underfulde underværk

Den unge Motel skrædder

Dæmring, skumring

Flaskedans

Bryllupsdanse

Tewje og indbyggerne

Tzeitel, Hodel og Chava

Tewje

Tewje, Golde og indbyggerne

Tewje, Leiser og mændene

Motel

Tewje, Golde, bedstemor Tzeitel,

Frume-Sarah og indbyggerne

Tewje, Golde og indbyggerne

.. Fire dansere

Alle

PAUSE

Nu har jeg fået alt

Elsker du mig

Fjernt fra mit barndoms hjem

Chaveleh

Anatevka

Epilog

Perchik og Hodel

Tewje og Golde

Hodel

Tewje

Tewje, Golde, Jente, Leiser,

Mendel og Avram

Alle

Mændene bag »Spillemanden«

JOSEPH STEIN
(tekst)

»Spillemand på en Tagryg« er Joseph Steins ottende musical, og den har indbragt ham ni forskellige priser. Mindst. Stein er født i 1912 i New York og har blandt andet studeret socialvidenskab ved Columbia University. Efter at have prøvet sig på en række revytekster – med stort held – slog han igennem i 1956 med teksten til Jerry Bocks musical »Mr. Wonderful«, en musical som forøvrigt lancerede Sammy Davis jr. på Broadway. Efter dette fulgte musicals på løbende bånd: »Take Me Along« med Jackie Gleason i hovedrollen, »Juno«, baseret på O'Caseys skuespil »Juno og påfuglen«, »The Body and the Beautiful«, hvor Jerry Bock og Sheldon Harnick for første gang samarbejdede med sang og musik, og endelig den store Broadway- og London-succes »Plain and Fancy«.

Joseph Stein har ellers skrevet tekster til en lang række TV-shows, blandt andet for entertainere som Victor Borge, Debbie Reynolds og Steve Allen.

Han er også mester for succes-komedien »Enter Laughing«, som er blevet spillet over hele USA, før den blev filmatiseret. Joseph Stein var her både manuskriptforfatter og producent.

JERRY BOCK
(musik) og
SHELDON HARNICK
(sangtekster)

Bock (født i 1928 og Harnick 1924 har samarbejdet mangfoldige gange. Altid med held, men aldrig tidligere med så stor succes som med »Spillemand på en Tagryg«. Samarbejdet begyndte med »The Body Beautiful«, som blev deres første succes på Broadway. Den blev fulgt af »Firello!«, som vandt Pulitzerprisen og så »Tenderloin« og »She Loves Me«. Også deres »The Apple Tree« er blevet en ny enorm Broadway-succes.

Introduktion

Siden premieren på »Fiddler on the Roof« (Spillemand på en Tagryg) er jeg ofte blevet spurgt om, hvor nøje handlingen følger Scholem Alejchems fortællinger, som den er baseret på, og hvor trofast vi har forholdt os over for det originale manuskript. Det er et ganske interessant spørgsmål, fordi det peger på hele overførelsesprocessen, og alle de specielle problemer arbejdet med materialet rejste. Tewje-historierne var vidunderlige små fortællinger – alle fortalt i jeg-form som monologer af Tewje til forfatteren. På denne måde kædet sammen med Tewjes karakter dækker historierne forskellige episoder i hans liv – nye oplevelser, døtrenes forelskelser, etc. Som i groft udkast har historierne ingen særlig begyndelse, fortsættelse eller slutning. De kan læses selvstændigt ligegyldigt i hvilken rækkefølge, man tager dem.

For yderligere at uddybe forskellen mellem fortællingernes og musical'ens form, skrev Scholem Alejchem på et helt andet sprog, for et helt andet publikum, et publikum, der havde indgående kendskab til de jødiske skikke og traditioner i Anatevka's menighed, så han aldrig behøvede at gå i detaljer i beskrivelsen af dem. Men da jeg arbejdede med stoffet, blev jeg klar over, at det, der morede hans publikum, sandsynligvis ville virke forvirrende på vort, og det, der virkede rørende på jiddish, nemt kunne komme til at virke oversentimentalt eller melodramatisk på vort sprog.

Problemet var altså, at forblive tro mod fortællingernes ånd og prøve at overføre deres atmosfære til et moderne sprog – at fortælle historien om Tewje, hans familie og menigheden for et nutidigt publikum. (Hvad jeg har sagt om handlingen gælder naturligvis også for sangene, musikken, dansene og dekorationerne. Musical'en blev til ved manges fælles anstrengelser)

Først skulle stykket have et dybere sigte. Skjult i fortællingerne lå en nedbrydning af den traditionelle, kulturelle livsform og troen på »Die Shtetl« landsbysamfundet, som under presset fra de sociale forandringer og fjendtlige kræfter, sluttelig ender i en opløsning af det lille samfund. Vi besluttede at illustrere den »døende« tradition i døtrenes kærlighedshistorier og andre udviklinger, – det skulle være temaet i vort stykke.

Dernæst blev vi nødt til at skabe en ny historie for at holde de

enkelte fortællinger sammen. Det blev til sagaen om menigheden, som Tewje og hans familie tilhører – en tætknyttet og ortodox menighed, der ustandselig er omringet og udsat for angreb fra zarens politi, og som til sidst må bryde op fra deres hjem og spredes ud over verden. Historisk set var dette korrekt. Det var i tiden for den store russisk-jødiske immigration til Amerika.

Den nye form nødvendiggjorde nye scener og ny dialog. Praktisk talt kunne intet af teksten fra de originale fortællinger benyttes, da det originale materiale ikke var skrevet for teatret, og samtalerne mellem Tewje og forfatteren havde en meget speciel tone. Til eksempel kunne Tewjes forkerte bibelcitater kun forstås af folk, der havde indgående kendskab til skriften, og dette var nemlig tilfældet med Scholem Ajechems læsere. For at illustrere Tewjes foregivelse af at være en lærd mand, måtte vi selv lave aforismer og misfortolkninger, der kunne forstås af enhver.

Tewje selv måtte forandres noget, for at gøre ham mere effektiv i handlingen. Scholem Alejchem's Tewje er ganske vist en humoristisk og farverig person, men trods alt mere spagfærdig og af en mere passiv karakter end i vort stykke. Han var en typisk repræsentant for den jødiske menighed, men sandelig ikke dens talsmand. For at gøre ham til den førende kraft var det nødvendigt at give ham mere styrke og samtidig prøve at holde nuancerne i hans karakter fast.

Dernæst ønskede vi at bringe landsbyen Anatevka på scenen – dertil behøvedes skabelsen af nye karakterer (roller, som passede ind i milieuet. Og for at give stykket en mening for nutidens mennesker, trak vi følgende elementer frem af Tewje-historierne: Fjendskab, vold, uretfærdighed udøvet af en regerende majoritet overfor en svag minoritet. Vi ønskede at vise menneskets indre styrke, værdighed og humor, og som hos minoriteterne idag, deres enestående talent for at overleve.

Og naturligvis gør musikken, sangen og dansene deres til at illustrere historien og få den til at udvikle sig i vor musical-form. En anden ting der er væsentlig for en succesfuld bearbejdelse; vi måtte simpelt hen holde af Tewje, hans familie, hans menighed, og naturligvis af Scholem Alejchem. Og denne kærlighed følte enhver, der var med til at skabe »Fiddler on the Roof«.

Joseph Stein

AARHUS TEATER

har i sæsonen 1969-70 opført

- Nevill Coghill* CANTERBURY FORTÆLLINGER
og *Martin Starkie*: Iscenesættelse: Asger Bonfils
Premiere den 23. august.
- Joseph Heller*: HVOR SMED VI BOMBER I GÅR?
Iscenesættelse: Edvin Tiemroth
Premiere den 4. oktober
- Sven Aagaard*: FRU ENGELLS ROSENBED
Iscenesættelse: Clara Østø
Premiere den 25. oktober.
- Thorbjørn Egnér*: MUSIKANTERNE KOMMER TIL BYEN
Iscenesættelse: Bodil Lindorff
Premiere den 4. december
- Ben Jonson* og *Göran O. Eriksson*: VOLPONE
Iscenesættelse: Kaspar Rostrup
Premiere den 31. december
- Jean-Claude Grumberg*: I MORGEN – ET VINDUE TIL GADEN
Iscenesættelse: Peter Eszterhás
Premiere den 24. februar.
- William Congreve*: DET ÅH SÅ GODE SELSKAB – !
Iscenesættelse: Edvin Tiemroth
Premiere den 19. marts.
- Joseph Stein* og *Jerry Bock*: SPILLEMAND PÅ EN TAGRYG
Iscenesættelse: Leon Feder
Premiere den 1. maj.

STUDIOSCENEN.

- Willy Kyrklund*: MEDEA FRA MBONGO
Iscenesættelse: Peter Eszterhás
Premiere den 20. september
- Claude Confortés* og *Wolinski*: JEG VIL IKKE DØ SOM IDIOT
Iscenesættelse: Ole Wegener
Premiere den 13. december.
- Hans Bendrik* og *Jan Bergquist*: HØJT SPIL MED TÆNDSTIKKER
Iscenesættelse: Lars-Erik Liedholm
Premiere den 4. marts.

Teatre andre steder

ODENSE TEATER spiller afvekslende amerikaneren Mart Crowley's *Vi på holdet*, i Erik Bendts iscenesættelse med bl. andre Finn Nielsen, Anker Taasti og Eddie Karnil, og Georges Feydeau's *Den søde kløe*, som Kai Wilton har sat i scene med William Rosenberg, Grethe Holmer, Kirsten Særns og Ejnar Hans Jensen.

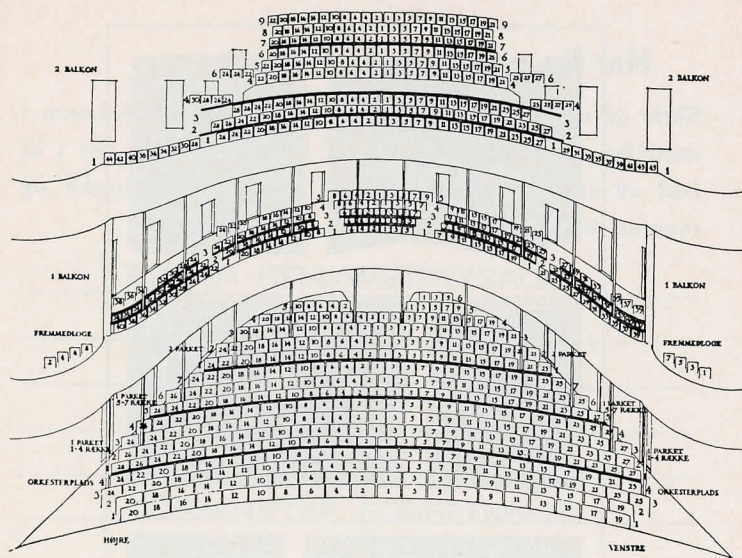
Sæsonen slutter med operetten *Nitouche* i Mogens Brix-Pedersens regi.

AALBORG TEATER spiller i første halvdel af maj en tragisk farce *Søhesten*, af den italienske forfatter Aldo Nicolaj, iscenesat af Lulu Ziegler og med dekoration af Henrik Poulsen. Rollerne spilles af Michael Lindvad, Inger Bagger, Harald Hejst, Lisbet Dahl og Poul Clemmensen.

På den ny kælderscene kan man i samme periode se *Ionesco i kælderen*, 12 en-aktere iscenesat af Mads-Peter Neumann. De medvirkende er Tove Hørring, Vera Tørresø, Ruddy Nyegaard, Karl Erik Christophersen og Ole Tage Hartmann.

Sæsonen slutter med Noel Cowards lystspil *Min kone spøger*, i Ebbe Langbergs instruktion. Den mandlige hovedrolle har Holger Juhl Hansen, og som hans to koner – den spøgende og den nuværende – ses Inge Molnes Heramb og Lis Hartmann.

	Ord. pris		pris Ord.
2. balkon, 7.-9. rk.	6,00	1 balkon, 2. rk.	20,00
2. balkon, 4.-6. rk.	9,00	1 balkon, 1. rk.	24,00
2. balkon, 2.-3. rk.	11,00	2. parket, 1.-6. rk.	14,00
2. balkon, 1. rk.	15,00	1 parket, 5.-7. rk.	19,00
1 balkon, fremmedeloge	26,00	1 parket, 1.-4. rk.	21,00
1 balkon, 3. rk., siderne	10,00	Orkesterplads, 1.-4. rk.	24,00
1 balkon, 3.-5. rk., midtfør	18,00		

Studioscenen, enhedspris kr. 14,00

BILLETSALG

Store scene: Billetter kan købes og forudbestilles 6 dage frem fra kl. 11-18 i Scalas forhal, telf. (06) 12 26 22. - Efter kl. 18 kun salg til forestillingsdagen i billetkontoret i **teatrets forhal**.

Studioscenen: Billetter kan købes og forudbestilles 6 dage frem fra kl. 15-18 i Scalas forhal, telf. (06) 12 26 26. - Efter kl. 18 kun salg til forestillingsdagen ved billetskranken ved **Vagtmesterindgangen, Skolegade 4**.

Ved telefonbestilling betales et noteringsgebyr på 20 øre pr. billet. Billetpriserne er incl. moms og garderobe. Ved gæstespil og særforestillinger kan billetpriserne forhøjes.

Programmets forside:

Illustration til kgl. bygningsinspektør, arkitekt Hack Kampmanns originalprojekt, 1898.